

СЪВРЕМЕННАТА СОЦИАЛИСТИЧЕСКА ЛИТЕРАТУРА — ОПТИМИСТИЧНА ИСТОРИЯ НА БЪЛГАРСКИЯ НАРОД

Костната система на българската литература е борбата на българския народ за свобода, прогрес и социализъм, гръбнакът на българската литература е политически.

Тодор Живков

Деветосептемврийската победа освободи целия творчески потенциал на българската нация, разкри неподозирани възможности за прогрес във всички области на обществения живот, даде на личността правото и задължението да се усъвършенствува, да се стреми към висша хармония със заобикалящия я свят. За четиридесет години българинът извървя сложен, драматичен път, но остана верен на водещата градивна идея, на колективната партийна мъдрост и на решимостта си да погребее създадените от буржоазията национални комплекси, да превърне родната страна в мечтания някога „Град на слънцето“. Социалните преобразования, системата за мислене и действие, характерна за социалистическото общество, логически доведоха до небивал културен разцвет, до „втори Златен век“, чиято същност намира отражение в най-стойностните творби на съвременната българска литература.

Причините за успехите на следдеветосептемврийската литература са много, но нека тук припомним най-важните от тях. От огромно значение е съществуването на здрави идейно-художествени традиции, на неудържим стремеж у големите български писатели от миналото да бъдат верни на прогресивните идеи и борби на своето време. Българската възрожденска литература беше неотделима от национално-освободителното движение и тя роди своя гений — Христо Ботев, поета и публициста, по който след това всеки, посветил живота си на изкуството, ще трябва да сверява своята гражданска и художествена позиция. Патриархът на новата българска литература Иван Вазов създаде хиляди страници поезия и проза, за да остави на поколенията енциклопедия на народния живот, за да увековечи „пиянството на един народ“, жаден за свобода и социален прогрес. Нито един от големите български писатели не изневери на своя народ, не премина в редиците на политическата реакция. И в най-страшните години на кървави репресии гласът на писателя високо и ясно отстояваше светлите идеали на демокрацията. В борба с тъмните сили на епохата израснаха поколения писатели борци, верни на борбената и несломима Българска комунистическа партия — Христо Смирненски възпя младостта на революцията, а Никола Вапцаров разказа „просто и честно“ за нейната

желязна зрелост. В условията на жестока борба с „кафявата чума“ отстраваха онези, които трябваше да отразят възторга от класовата победа и да осмислят драматизма на първите социално-политически и духовни преобразования. Именно подготовката от такъв художествено-творчески авангард е една от най-важните причини за бързото проникване на новите идеи в литературата на младата социалистическа страна. Тя навлезе в царството на свободата не само с маршовата бодрост на Смирненски, не само с Гео Милевия „Септември“, не само с мъдрия стих на Вапцаров — тя имаше „дивите“ песни на Фурнаджиев, елегите на Разцветников, партизанските запевки на Цветан Спасов. Имаше и възторжено поколение млади творци, преминали през огъня на борбата, които разбираха своята нелека задача. Свободата дишаше в поетичното слово на Младен Исаев, на Александър Геров, Валери Петров, Богомил Райнов, Веселин Андреев. . . Героят на новото време беше толкова силен и властен, че нямаше нужда от ничия закрила, за да превземе умовете и сърцата на пишещите (в онези времена всички бяха и борци, и поети).

Опиянена от младостта и жизнеността си, младата социалистическа литература още не си поставяше сложни задачи. Със самочувствието на неопитния юноша тя дори се отказваше от наследство, като вярваше, че е по силите ѝ да започне всичко отначало. Тази „детска болест“, разбира се, нанесе сериозни поражения върху най-разпалените „новатори“ — натрупаха се десетки произведения „еднодневки“, в които героите или се канонизираха за светци, или безапелационно се обявяваха за „дяволи“. Зад елементарната схема на сюжетното действие беше невъзможно да се открие психологическа правдоподобност, а поезията се обграждаше с елеен пушек, от който живите човешки лица ставаха невидими. Наивните постановки, че в новото общество няма да има конфликти, доведоха и до смехотворната теория за „безконфликтното повествование“. Но не тези неизбежни колебания на растежа са характерни за литературното самосъзнание през първия следдеветосептемврийски период.

Погледнато от дистанцията на годините, това беше изключително плодотворно за широките епически търсения време, когато творците със съзнание за жизнеността на традициите, с трезво историческо мислене успяха въпреки трудностите, въпреки неразбирането сред някои обществени кръгове да намерят верния път към голямото социалистическо изкуство, да обогатят традициите на реализма и да вложат в творбите си класово-партийно тълкуване на историческите катаклизми. Да изнесат върху плещите си голямата битка за утвърждаването на истинското социалистико-реалистично изкуство, се падна на неколцина крупни прозаници: Георги Караславов и Димитър Талев, Емилиян Станев и Димитър Димов. Романът „Тютюн“ влезе в спор с късогледството и решително отрече овехтялата естетика на буржоазното изкуство. В „Тютюн“ Димов показа разрушителното действие на капиталистическото общество върху човешката личност, разкри страшната деградация на духовността, като намери точните исторически и идейни причини за трагедията на героите си. За да направи това, той умело използва традиционния за „булевардния роман“ сюжет — главоломната кариера на един силен и безскрупулен мъж и безумната му любов към една „фатална“ жена, като не забрави да включи в този паноптикум на страшните времена и цялата галерия от застаряващи бонвивани, леки жени, „тевтонски рицари“. Димов безмилостно анатомизира този мъртвешки свят, при това върху незабравимо пресъздадения фон на зловещите тютюневи складове. Той майсторски портретува и хората от другата страна на барикадата, като успява да внуши историческия оптимизъм на тяхната мисия. В крайна сметка най-големият успех на твореца е победата му над читателското съзнание, тровено десетки години със стереотипите на „жълтите“ романи. Димов ги увлича с майсторски изградения сюжет, с психологическата

достоверност на характерите, с драматизма на страстите, за да ги направи свои верни съмишленици и да им внуши своето новаторско идейно послание. След романа „Тютюн“ обратният път за съвременната ни проза е невъзможен — трябва да се върви към задълбочаване на психологизма, към все по-аналитично осмисляне историческата съдба на нацията, към създаване на ярки характери, носители на авторовата идейност.

Борбата около утвърждаването на „Тютюн“ като зряла творба на социалистико-реалистичния метод всъщност е битка за усвояването на нови, типично социалистически литературни традиции, за откриване на неутъпкани пътища към непознат за класиката ни идеен и художествен синтез. Подчинен именно на такава идея, с епически размах работи и Георги Караславов над епопеята „Обикновени хора“. За създаването на тази енциклопедична картина на народните борби от началото на века до Девети септември творецът впряга целия си жизнен и творчески опит. С документална точност е възпроизведен народният бит, мащабно са показани движещите сили на епохата, разкрита е победната сила на партийната мисъл, слово и дейност. Цялото идейно богатство на творбата белегистът умело е вплел в десетките незабравими човешки съдби, които убедително доказват основната идея — че Българската комунистическа партия е наистина всенародна, че тя обединява именно „обикновените хора“ — творци на историята.

Към историята насочва поглед и Димитър Талев, и неговата гледна точка е възможна единствено в условията на социалистическото общество. В „Железният светилник“, „Преспанските камбани“ и „Илинден“ диша автентичният бит на македонските българи, това са романи, които не можеха да се родят без Вазовия опит от „Под игото“, но те са писани от човек, надмогнал идейните си лутания, преживял и осмислил значението на грандиозната социалистическа революция, опознал добре социалните и политически механизми на историческите събития. Романите на Талев са нова дума в нашата литература и по отношение на психологическата уплътненост на образите, и с дълбочинно-то проникване на автора в националната характерология.

Стремежът към създаване на епични платна доказва будното класово-партийно съзнание на творците, които се стремят да осмислят по новому колизите в новата българска история, да изведат на сцената новия герой на епохата, да проследят етапите на неговото съзряване. Плод на именно такова разбиране за мисията на писателя във времето на побеждаващата революция са романите „Път“ от Ст. Ц. Даскалов, „Живите помнят“ и „Семейството на тъкачите“ от Камен Калчев, „Село Ведрово“ и „МТ станция“ от Андрей Гуляшки, „Каблешково гори“ от Емил Коралов и др. Сред книгите от партизанския живот особено място заема „Неотдавна“ от Славчо Трънски, един „захаристояновски“ опит да се предаде автентично атмосферата на борбата. Високо веред епичната поредица от книги стои романът на Емилиан Станев „Иван Кондарев“: една богата галерия от български образи, от българска душевност. Един връх в нашето художествено повествование.

Времето ражда и своите нови поети — могъщи поетични гласове с ботево-вапцаровски пламък. От онези първи свободни години са повечето от най-добрите поетични изповеди на Георги Джагаров, по бригадирските огньове се откроява младото лице на Пеню Пенев, вълнуват стиховете на Иван Пейчев и Ал. Геров. Бригадирският ентузиазъм събужда искрата на поезията и за Димитър Методиев, Павел Матев, Иван Радоев, Климент Цачев, Лиляна Стефанова, Станка Пенчева и др. От дистанцията на годините първите им стихотворни опити може би ще ни се сторят прекалено патетични, но романтиката и драматизмът на първите строители на републиката доказват талант за поезия и будно гражданско съзнание.

Не бяха малко трудностите за всички тях — критиката все още подозрително приемаше искрения, изповеден порив. Най-сериозни бяха пораженията именно върху теоретическото мислене, което биваше спъвано от капаните на догматичната естетика. Но такива видни теоретици и историци на българската литература като Тодор Павлов, Георги Цанев, Панталей Зарев и др., комунисти с ленинска закалка, бързо преодоляваха колебанията. Те поведоха борба за уточняване на ценностната система — това понякога беше дори борба със самите себе си. Именно в критическите текстове от онова време най-добре се усеща драматизмът на сраженията за налагане на ленинските естетически принципи, на марксистко-ленинско отношение към класиката, на съвременни критерии за социалистико-реалистичните промени в съвременната литература.

Априлският пленум на БКП от 1956 г. обвърна нова страница в новата история на България. Възстановяването на ленинските принципи за държавно и партийно ръководство, мъдрата преоценка на положителните и отрицателни явления в предходния период, върнатата насока за всестранно обновление бързо намериха отражение в културния живот. Спокойно, но решително партията реагира срещу единичните опити за самоцелно новаторство, за отричане на социалистическия реализъм като уж „остарял“ и „тесен“ метод. Събитие за развитието на литературата ни е голямата програмна реч на др. Тодор Живков „Повече между народа, по-близо до живота“, произнесена на 8 април 1958 г. пред отчетно-изборното събрание на Съюза на българските писатели. Когато говори за метода на социалистическия реализъм, ръководителят на партията изтъква, че „само от тези позиции днес може да се разкрие и да се отрази в художественото произведение цялата правда за живота, да се разкрият и покажат не само външните явления, но и техните движещи сили, техният дълбок вътрешен смисъл, тенденцията на развитието“. И продължава: „Социалистическият реализъм дава възможност пълнокръвно да цъфтят всички видове и жанрове на литературата и изкуството, дава възможност за богато разнообразие на стила, сюжета и тематиката, за най-пълно проявяване на творческите способности, таланти и художественото майсторство, на индивидуалността, поривите, търсенията и дръзновенията на твореца“.

Тези постановки са свидетелство за мащабността на партийното мислене, те са вдъхновяващ подтик за работа, за творчески кипнеж. Динамиката на живота, целеустремеността, априлският повей намират израз в поезията на най-младите. Един от тях дръзко заявява: „Звездите са мои“, и с този крилат лозунг априлското поколение смело навлиза в литературата. Стиховете на Владимир Башев, Любомир Левчев, Евтим Евтимов, Слав Хр. Караславов, Дамян Дамянов, Петър Караангов, Андрей Германов, Блага Димитрова, Михаил Берберов, Стефан Цанев, Константин Павлов, Александър Миланов и др. вливат свежа, непозната струя в българската поезия. В тях живее романтико-героичното начало, в тях диша борческата традиция на нашата революционна поезия, но те са преди всичко израз на чувствителността и гражданското съзнание на първото отраснало при условията на социализма творческо поколение. Лирическият герой в тези стихове е крайно субективен, той търси не пределната яснота, която най-често нищо не казва на читателите, а сложната метафоричност, на пръв поглед причудливата образност, дълбокото проникване в личния свят на съвременника. Свежата вълна на обновлението е характерна за всички социалистически литератури, тя е особено силна в поезията и прозата на светската страна. Светът с учудване и възхищение слуша стиховете на Евтушенко, Рождественски, Вознесенски, Ахмадулина и др. Без съмнение техният пример е особено важен за българските поети, но тяхна огромна заслуга е, че запазват в стиховете си националната образност, остават верни на традицията въпреки смелостта на новаторските си търсения.

Поетическото отношение към младия свят на революционни преобразования обзема и прозата. Още е рано да се търсят големи синтези на онова, което става в обществото. Малцина са онези, които си позволяват отново да потърсят епическата форма, но толкова по-радостни са техните успехи. Започнал още в предходния период, Емилиян Станев завършва работата си над „Иван Кондарев“. Тази сложна философска творба би била немислима без априлския дух — героят Иван Кондарев е монументален образ на комунист от ленински тип. Авторът ни дава възможност да видим най-страшните години от новата история на страната през неговите очи, да проникнем в същината на идейната и практическа битка за бъдещето на България. Сериозен художествен резултат постига и Андрей Гуляшки в романите „Златното руно“ и „Седемте дни на нашия живот“ — правдотърсачеството на неговите герои влиза в драматичен конфликт с рецидивите на догматизма. В повестта си „Пътища за никъде“ Богомил Райнов успява чрез съдбата на своя герой Александров да разкрие пълноценно тежката битка между догматичното, ретроградно съзнание и творческата, гравивна партийна мисъл. Блага Димитрова воюва за нравствено съвършенство, срещу първите симптоми на отчуждение в обществено-междоличностните отношения, стреми се да изгради психологически достоверни и поетически извисени образи на личностите от своето поколение в романите „Пътуване към себе си“ и „Отклонение“.

Истински ренесанс преживява в тези години кратката форма в българската проза. Постиганията на разказвачите като чели и до днес не са намерили достойни за ръста им тълкувания сред критиците. „Софийски разкази“ от Камен Калчев, „Диви разкази“ от Николай Хайтов, „Свирепо настроение“ и „Козята брада“ от Йордан Радичков, „Корените“ от Васил Попов, разказите и новелите на Ивайло Петров, Дико Фучеджиев, Генчо Стоев, Любен Дилов, Герчо Атанасов, Атанас Наковски, Георги Мишев и др. са неоеценим принос в характеристиката на съвременния българин. Всеки от тези творци има свой, неповторим ъгъл на виждане, но всички те като цяло създават богата картина на българското общество и неговите проблеми след деветосептемврийската победа. Цяла книга може да се напише за софийския живот, отразен в разказите на Павел Вежинов, не по-малко значим е и големият парижки цикъл на Богомил Райнов.

Процесите на развитие на литературата ни след Априлския пленум са толкова динамични, че в утвърждаването на поколенията почти няма паузи, а по-младите (в рамките само на четири-пет години) вече напират със свои открития, със своя отвоювана територия. Без съмнение това се дължи преди всичко на бурните темпове на стопанското развитие на страната, на творческия дух, проникнал във всички области на обществения живот. Втората априлска вълна в поезията в никакъв случай не е вторично явление, тя не подражава на предходните си, а с таланта си ги предпазва от рутината. Литературните изяви се превръщат в благородно състезание между високоталантливи личности, които се стремят към самопознание и искат да разкрият най-пълно истината за своето забързано съвремие. Матей Шопкин, Христо Фотев, Лъчезар Еленков, Иван Давидков, Христо Банковски, Йордан Милев, Недялко Йорданов, Николай Кънчев, Иван Цанев, Петко Братанов — това са все творци с неповторимо присъствие, с ярко изразена гражданска позиция.

Едно от големите завоевания на априлската политика в областта на литературата беше, че предпази творците от дребни ежби между поколенията, от никому ненужно противопоставяне на стилове и поетики. В съвременната ни литература през 60-те години класическият строг стих на Христо Радевски шастливо допълваше метафоричната дързост на Левчев, вазовският патос на Димитър Талев (в „Гласовете ви чувам“) носеше нещо и от гнева на Радичковите

селяни. С ирония и с нежност, с обич и с гняв, с вяра и с болка писатели от различни поколения имаха пред себе си една обща цел — да отразят истината за своето време, да възкресят историческата истина за съдбата на своя народ и да открият в миналото и в настоящето онзи изстрадан оптимизъм, който поддържа силна вярата ни в бъдещето. В забележителната си реч пред XVI отчетно-изборна конференция на столичната организация на Димитровския комунистически младежки съюз (14 март 1969) др. Тодор Живков каза: „Ние, комунистите, разбираме по-добре от всеки друг, че човекът е богато и сложно явление, много и разнообразни са неговите материални нужди. Още по-многообразни са неговите духовни изисквания и потребности. И не друга власт, а нашата, комунистическата власт поставя нуждите и потребностите на човека над всичко, прави всичко за тяхното задоволяване, създава постепенно, според възможностите на дадения етап, необходимите условия за развитието и изграждането на пълноценна човешка личност. Ние сме за широкото многообразие в тематиката, формите и средствата в литературата и изкуството, за простор на мисълта и чувствата. Но трябва веднага да кажем: ние сме за такова многообразие, което съдейства за изграждането на комунистически личности“.

Литературата ни се стремеше да създаде внушителен портрет именно на тази богата и сложна индивидуалност, да осмисли бита и духовния глад на съвременника — с развитието на обществените процеси се появиха и нови актуални теми: бяха написани високохудожествени творби за проблемите на миграцията, за опасностите от неоснафа, от различните превъплъщения на бездуховността. В прозата навлязоха млади таланти, поколението на 50-те години, които заразяваха читателите с нравствения си максимализъм, с неподправената си искреност. Станислав Стратиев, Георги Величков, Боян Биолчев, Рашко Сугарев, Владимир Зарев, Георги Марковски, Янко Станоев, Димитър Коруджиев, Николай Стоянов, Росен Босев, Божидар Томов и др. се надпреварваха остроумно и с нескривана самоирония да разказват за своите волни младежки години; благодарение на тях ние имаме запечатан в литературата образа на младия съвременник от годините след Априлския пленум — с неговата непримиримост към „сърдечната недостатъчност“ и социалния фалш. Младите писатели обогатиха литературата ни не само тематично, но и в езиково отношение. Те узакониха разговорната лексика, жаргона, освободиха езика на съвременната проза от скъпаност.

Разбира се, техните успехи биха били невъзможни без сериозните успехи на предходниците им. През 60-те години и в началото на 70-те нашата литература навлезе в периода на зрелостта — никога преди това не бяхме имали такова разнообразие от тематични интереси, стилови търсения, такова жанрово богатство. Това беше „златно време“ и за критическите открития. Истински чедата на априлския повей, в критиката ни се издвояваха все по-уверено такива силни творчески индивидуалности като Ефрем Каранфилов, Симеон Султанов, Тончо Жечев, Здравко Петров, Боян Ничев, Кръстьо Куюмджиев, Милена Цанева, Цветан Стоянов, Минко Николов (последните двама ни напуснаха безвъременно в разцвета на творческите си способности). Назряваха капитални обобщителни трудове с неоченим принос за осмисляне историята на българската литература — „Страници от историята на българската литература“ от Георги Цанев, „Панорама на новата българска литература“ от Пантелей Зарев. Ефрем Каранфилов пишеше своите блестящи характерологични и психологични портрети от поредицата „Българи“. С много натрупан опит и с приносни идеи участваха в литературния живот Пенчо Данчев, Стоян Каролев, Петър Пондев, Георги Димов, Васил Колевски и др. Активно се включиха в изследването на литературните процеси и младите таланти критици

Здравко Чолаков, Симеон Хаджикосев, Светлозар Игов, Михаил Неделчев, Енчо Мутафов, Александър Спиридонов и др.

В началото на 70-те години окончателно се наложи водещата роля на Съюза на българските писатели като пълнокръвна идейно-творческа организация, като истински боен съюз на най-талантливите представители на художествената ни интелигенция. В сложната международна обстановка на остра идеологическа борба нашият Съюз си постави високоблагородната задача да действа за обединяването на талантливите прогресивни творци от цял свят, да пропагандира успехите на българската литература, като по този начин осъществяваше на дело думите на др. Живков: „Задачата е да създаваме истински съвременни и новаторско социалистическо изкуство, което да въздейства на всички прогресивни хора, вкл. и на честните творци в буржоазния свят. Тъкмо така нашите писатели и художници, композитори и режисьори ще осъществят на дело призива на партията за могъщо идеологическо настъпление срещу попълзновенията на реакционната буржоазна култура“ (из отчета на ЦК на БКП пред Деветия конгрес на партията).

Доказателство за растящото значение на съвременната българска литература сред обществеността беше и порасналият читателски интерес. Статистиките за читателското търсене доказват значимостта на писателските опити в сравнително нови за литературата ни жанрове: изключително много се повиши търсенето на документално-художественото четиво, на фантастиката, на есеистико-философската проза. Големи успехи за документалистиката бяха книгите „По следите на безследно изчезналите“ от Николай Христов, „Българският Великден“ от Тончо Жечев, „И Клио е муза“ от Вера Мутафчиева. Тук несъмнена е и връзката с историческия роман, който също претърпя интересен развитие. Книги като „Случаят Джем“ от Вера Мутафчиева, „Антихрист“ от Емилиян Станев, „Цената на златото“ от Генчо Стоев и др. спечелиха вниманието на читатели и критика с широтата на авторовия мироглед, с дълбоко концептуалното, остро съвременно историческо мислене. Заговори се и за успехите на българската фантастика, като най-голям принос в тази област имат творци като Любен Дилов, Павел Вежинов, Емил Манов. Като събитие в обществения живот бяха оценени спомените на Цола Драгойчева „Повеля на дълга“. По пътя на тематично и стилово обновление тръгна и криминално-приключенската литература, чиито най-високи върхове в онези години бяха романите „Приключенията на Авакум Захов“ от Андрей Гуляшки и „Три срещи с инспектора“ и „Господин Никой“ от Богомил Райнов.

Навлизането на страната ни в периода на строителството на развитото социалистическо общество наложи нови задачи и пред творците на литературата. Те се оказаха подготвени да ги изпълнят. През 70-те години и в началото на 80-те години съвременната ни социалистическа литература е в небивал подем. Неслучайно Любомир Левчев нарече настоящия етап на художествено развитие „време за герой“ — усилията на големите творци отново се насочват към епическите жанрове, отново се търсят мащабните синтети, но този път целта е различна: не само да се обобщи опитът на свободния живот в социалистическата действителност, но да се достигне до глобални обобщения за мисията на човека, на творческата личност в съвременния свят. В литературата ни се появи и нов герой — това е самият творец комунист, който налага върху творбите своя комунистически миоглед, своята оптимистична философия за съдбата на българския народ. Тези високи критерии наложиха непримирима борба срещу дребнотемиято, срещу „сивия поток“. И ако литературната критика все още е длъжница в тази битка, то самите големи съвременни творци с изстрадания си художествен опит правят невъзможно съществуването, възприемането от читателите на измислени и неискрени произведения.

Огромни са заслугите на непрежалимата Людмила Живкова за развитието на литературата ни по този единствено правилен път. Нейното вдъхновено слово, нейната ясна и далновидна мисъл очертаха дългосрочна програма за действие на целия културен фронт; тя непрекъснато подчертаваше необходимостта от глобални идейно-художествени задачи и блестящо разви идеята за всестранно развитата личност — строител на комунистическото общество. Пътят на самопознанието на тази личност не беше лесен и той е документиран в най-стойностните творби от последните години. С мисъл за сложната душевност на новия човек са пропити повестите и романите на Павел Вежинов — от „Звездите над нас“, през „Барьерата“ и „Белият гушер“ към романите „Нощем с белите коне“ и „Везни“ писателят ни завеща своя висок хуманен идеал, своята пропита с комунистическа нравственост представа за възможните пътища за усъвършенстване на личността. Той не ни спести опасенията си от заплахите, които са надвиснали над съвременния свят, но в образите на Доротей, на академик Урумов, на архитекта Балевски утвърди своята вяра в хуманизма, в неизчерпаемите възможности за усъвършенстване, които ни предлага комунистическата идея.

В последните години Богомил Райнов поднесе на читателите цикъл от спомени и есеистико-философски книги: „Този странен занаят“, „Елегия за мъртвите дни“, „Третият път“, „Магическият фенер“, „Тримата самотници“, както и романите „Само за мъже“ и „Не ме размивай“, в които през призмата на суровата лична изповед откриваме неповторимо по мащабност платно на идейната вселена на комуниста, драматичен разказ за избора на „третия път“ и за защитата на този избор с всяка съзнателна житейска крачка.

С всяка своя следваща книга обогатяват идейните си търсения творци като Камен Калчев и Андрей Гуляшки. Романи като „Домът с махагоновото стълбище“ и „Странник броди по света“ от Андрей Гуляшки, като „Огледалото“ от Камен Калчев, „Най-тежкият грях“ от Драгомир Асенов са мащабни опити за проникване в духовността на съвременника, за осмисляне на историческия път на българина, за утвърждаване на оптимистичното начало в нашия живот. С книгите „Пращка“ и „Нежната спирала“ Йордан Радичков разтвори нова страница в творческия си път — неговата светла тъга за несъвършенствата на съвременното човечество е стоплена от неизтощима вяра в личностната изjava, в дълбоко заложената у човека потребност от хармония и красота. Неповторимите Радичкови герои с годините са изгубили нещо от своето „гневно настроение“, навлезли са в периода на зрелостта, когато не гневят, а мъдростта командува поривите. Сериозно постижение на съвременното романо-епично мислене е и трилогията на Владимир Зарев — „Битието“, „Изходът“ и „Изборът“. Тази сага за съдбата на един видински род от началото на века до наши дни е проникновен размисъл за историческата съдба на българина, за неговата духовна мощ, видян през очите на един творец от младото поколение. Значими са белетристичните постижения и на неговите връстници Георги Марковски („Хитър Петър“), Димитър Коруджиев („Подозрението“), Боян Биолчев („Очите плачат различно“), Димитър Яръмов („Балканска поема“) и др.

Сред най-значимите творби от българската проза през последните години несъмнено са и романите на Герчо Атанасов, Атанас Мандаджиев, Димитър Вълев, Георги Алексиев, Атанас Наковски, Ивайло Петров, Дико Фучеджиев и др. Големи надежди вдъхват младите дарования на Румен Балабанов, Валентин Пламенов, Васил Кинов, Ивайло Дичев и др.

В първите редици на културния фронт са и съвременните български поети. Никога преди това в нашата поезия не са творили толкова силни индивидуалности, толкова самобитни творци, които обединяват високоаталантивните си усилия, за да покажат жизнеутвърждаващия образ на героя на нашето време.

Поетическият епос на Венко Марковски, партийната доблест на Христо Радевски, философската извисеност на Любомир Левчев, изповедният глас на Евтим Евтимов, зрелите прозрения на Павел Матев — това са само някои от най-извисените гласове в стройния хор на днешните ни поети. Читателите вярват и търсят поетичните откровения и на младите Борис Христов, Иван Методиев, Миряна Башева, Калина Ковачева, Владимир Левчев, Георги Белев, Иван Голев, Венко Евтимов и др.

Особено голяма е днес отговорността на литературната критика за вярно обобщение на постигнатото, за умело ръководство от ясни класово-партийни позиции на литературния процес. Увеличават се сериозните теоретични и литературно-исторически изследвания, сред които особено място заемат двутомната „Теория на литературата“ от Пантелей Зарев, „Литература и общество“ от Тончо Жечев, „Съвременният български роман“ от Боян Ничев и др. В критиката също нахлува млада, талантива смяна в лицето на Христо Стефанов, Георги Цанков, Николай Петев, Луко Захариев, Иван Гранитски, Александър Йорданов и др. Сериозни са грижите на Съюза на българските писатели за възпитанието на тази творческа смяна, за изграждането на здрав класово-партиен мироглед.

Значителни са и успехите на българската социалистическа драматургия. Още в първите години след деветосептемврийската победа нашият зритель получи такива значими творби като „Тревога“ от Орлин Василев и „Царска милост“ от Камен Зидаров. Истински априлски манифест беше драмата на Георги Джагаров „Прокурорът“ — пример за ярка комунистическа партийност и ленинска принципност. Най-високите постижения на драмата през 60-те години са свързани с имената на Валери Петров, Иван Радоев, Николай Хайтов, Тодор Генев, Лозан Стрелков, Драгомир Асенов, Йордан Радичков и др. Като отличен комедиограф на съвременността в последните години се оформи Станислав Стратиев.

С добро познаване света на подрастващите и с верен идеен патос се отличава и съвременната детско-юношеска литература. Големи приятели на малките читатели са поетите Асен Босев, Георги Авгарски, Иван Цанев, Николай Кънчев и др., белетристите Цветан Ангелов, Иван Хаджимарчев, Григор Угаров, Марко Марчевски, Димитър Гулев и др.

Непрекъснати възходящ път на литературно развитие в съвременна България е закономерен резултат от непрекъснатото градивно обновление в нашето социалистическо общество, от последователната съзидателна линия на Българската комунистическа партия, от единството на творците около идеите на марксизма-ленинизма. Нашата страна и нейната култура стават все по-известни по света, все повече са съвременните наши литературни творби, които уверено се вписват сред върховите постижения в световната литература. Доказателство за вярната посока на литературното ни развитие са и международните писателски срещи, които вече традиционно се провеждат в София и събират писатели от всички точки на земното кълбо. Традиция станаха и априлските литературни дискусии — работни форуми на Съюза на българските писатели, на които се прави трезва и обективна преценка на годишната литературна продукция, а творците свободно и в дискусionen дух споделят своите възгледи за онова, което не достига, за задачите, които предстоят.

В приветствието си към участниците в Първия международен конгрес по българистика (25 май 1981) др. Тодор Живков каза: „Земята ни винаги е раждала големи народни водачи, революционни дейци и вдъхновени писатели и поети, откръмляла е мислители и художници, възпитавала е у обикновените хора чувство на достойнство и на социална правда. Така се е утвърдило непреходното значение на нашето минало, което и днес подхранва самочувствието ни

на народ борец за най-възвишените идеали на съвременността. Това са идеалите на социалната справедливост, на свободата за всички угнетени по света, идеалите на прогреса във всички области на материалното и духовното строителство, идеалите на мирното съревнование в изграждането на един свят без насилие и война“. Такива са и идеалите на съвременната българска социалистическа литература — една литература във възход, която уверено и с художествен размах създава оптимистична история на българския народ.

Литературна мисъл